

**Politikatudományi
Doktori Iskola**

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Urszán József

**A rendőri komponens szerepe az EU civil válságkezelő műveleteiben
a Nyugat-Balkánon**

című PhD értekezéséhez

Témavezető:

**Halász Iván PhD
egyetemi tanár**

Budapest, 2016

Politikatudományi Intézet

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Urszán József

**A rendőri komponens szerepe az EU civil válságkezelő műveleteiben
a Nyugat-Balkánon**

című PhD értekezéséhez

Témavezető:

**Halász Iván PhD
egyetemi tanár**

© Urszán József

Tartalomjegyzék

1.	A téma kutatásának előzményei, a kutatás tárgya és alapkérdései.....	4
2.	A felhasznált módszerek	6
3.	Az értekezés eredményei.....	7
4.	A következtetések összegzése.....	12
6.	A témakörrel kapcsolatos saját és társszerzős publikációk jegyzéke	21

1. A téma kutatásának előzményei, a kutatás tárgya és alapkérdései¹

A nemzetközi együttműködésben végrehajtott legelső béketámogató és válságkezelő akciókra a 19. század végén és a 20. század elején került sor. Ezek közül több beavatkozásra (a korabeli szóhasználattal élve a „tűzoltó műveletekre”) éppen abban a térségben került sor, amellyel a jelen értekezés is foglalkozik – a Balkán-félszigeten és a Földközi-tenger keleti részében. A témánk szempontjából legfontosabb olyan nemzetközi válságreagáló műveletekre, amelyek során szerephez jutott a rendőri elem is, a mai Krétán, Macedóniában és Albániában került sor (Glenny [2012]). Ezekben a béke megőrzését és a fegyveres konfliktusok elterjedésének megelőzését célzó beavatkozásokban magyar nemzetiségű katonák és rendvédelmi szakemberek is közreműködtek. Tehát nem egy új jelenségről van szó.

E disszertáció tágabb értelemben vett kutatási tárgyát a civil (polgári) válságkezelés (*civilian crisis management*) képezi. E béketámogató módszer az ENSZ katonai békefenntartó (*peace-keeping*) gyakorlatából alakult ki az 1960-as években, de igazán dinamikus fejlődésnek az EU közös biztonság- és védelempolitika keretében indult (Kaspersen–Sending [2005]). Napjainkban főként közigazgatási és rendőrségi szakértők alkotják a civil válságkezelő mechanizmus személyzetét, amely az 1990-es évek délszláv háborúit követően döntő szerephez jutott a jogállamiság kiépítésére irányuló folyamatban a Nyugat-Balkánon (Friesendorf [2010]). Ekkortól kezdve a civil válságkezelés világszerte jelentős tényezővé vált a béketámogatásban. Az egyik legelterjedtebb módszere az ideiglenes intézmények (missziók) telepítése a posztkonfliktusos övezetekbe.

Az EU 2003 és 2015 között 21 válságkezelő műveletet indított, amelyből öt kifejezetten rendőri misszióként jött létre és további négy misszió rendőri komponenst is tartalmazott. Mindemellett az uniós tagállamok hivatásos rendőrei különféle beosztásokban ugyan, de kivétel nélkül valamennyi civil válságkezelő misszióban szolgáltak. A legnagyobb létszámú nyugat-balkáni válságkezelő misszióknak a rendőri erők Bosznia és Hercegovinában, valamint Koszovóban a regionális biztonságpolitika mellett már a nemzetközi államépítő és uniós bővítéspolitikai célok megvalósítását is támogatták (Ágh

¹ A disszertáció megírását a Budapesti Corvinus Egyetem TÁMOP-4.2.2/B-10/1/2010-0023 számú programja támogatta.

[2006]). Az átmeneti nemzetközi igazgatás (*interim international administration*) keretében kezdeményezett missziók rendőri komponensei napjainkra már nélkülözhetlenné váltak a posztkonfliktusos régiók stabilizálásában és a kudarcot vallott bukott államok biztonsági ágazatainak újjászervezésében (Caplan [2012], Chandler [2009], Chesterman [2007]). Habár a rendőrök a nemzetközi válságkezelő missziókban egyre növekvő számban vettek részt, e komponens tudományos kutatására és az eredmények publikálására alig akadt példa (Holgund–Oberg [2011]). Ebben valószínűleg a téma érzékenysége is szerepet játszott.

A jelen disszertáció témájának nemzetközi tudományos kutatási előzményeit áttekintve is szembevetendő, hogy a missziós rendőri komponensek legfeljebb érintőlegesen szerepeltek a tudományos közleményekben (Tardy [2011], Schröder [2007]). A válságkezelési rendőri közreműködés feldolgozása a magyar rendvédelmi kutatásokban sem élvezett prioritást. A béketámogató missziók hazai tudományos vizsgálatában kezdetektől a katonai aspektusokat feltáró szerzők jártak élen (Boda [2006], Padányi [2010]). Közben a szakértők a téma kutatása során egyre nagyobb hangsúlyt helyeztek az empirikus vizsgálatokra is.

A magyar béketámogatás kutatási előzményei között említeném egy a 2008 és 2010 között elvégzett katonaszociológiai vizsgálat, amely 50 fő magyar hivatásos rendőrt is bevont az adatfelvételbe. A kutatás kérdőíves felmérés és interjú módszerével a külszolgálati kiválasztás, felkészülés és visszailleszkedés jellemzőinek megismerésére fókuszált (Kiss [2011]). Ugyancsak jelentős kutatás volt egy 2009-ben szintén 50 fő részvételével végrehajtott kérdőíves felmérés, amely a magyar rendőrök békefenntartó, válságkezelő részvételének aktuális kérdéseire koncentrált. A Belügyminisztérium Nemzetközi Oktatási Központja és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem közös szociológiai vizsgálata a jelentkezési, kiválasztási, felkészítési és szolgálati tapasztalatokat az egyéni motivációk szemszögéből térképezte fel. A kutatás eredményei olyan problémákat jeleztek, mint a jogi alulszabályozottság, a missziós szolgálat rendőri karrierútból való kiszorulása és a tapasztalatok hasznosítása iránti hivatali érdektelenség (Boda–Farkas [2010]). Az eddigi kutatási eredmények tehát lényegében – az okok mélyrehatóbb feltárása nélkül – rávilágítottak az uniós válságkezelés és a magyar rendőri közreműködés néhány időszerű problémájára. Álláspontom szerint e dilemmák az EU számos szempontból még nem kiforrott válságkezelő módszerén belül a rendőri komponensek szervezési hiányosságaira vezethetők vissza. Főleg ezekre a kutatási előzményekre voltam tekintettel akkor, amikor a disszertációm témájaként az EU-s civil missziók rendőri komponenseit választottam.

A civil válságkezelés egyszerre tekinthető az EU szakpolitikájának és módszerének, amelyben a hangsúly a katonai erő alkalmazásáról fokozatosan a többfunkciójú civil

közreműködésre helyeződött át (Wyn [2008]). Ez a folyamat nagyrészt éppen a nyugat-balkáni térségben létrehozott missziók esetében ment végbe. Az ottani válságkezelő missziók integráns részei lettek a többnemzetiségű rendőri komponensek is, amelyek fogalmát illetően azonban még most sem alakult ki egységes tudományos álláspont (Nowak [2006]). A hiányosság kiküszöbölésére a témát kutató szakértők körében elterjedté vált az egyedi munkadefiníciók megalkotása (Tóthi [2011]). E megközelítés alapján a jelen értekezésben az EU válságkezelő missziók rendőri komponenseit olyan egyedi intézményi struktúrákként értelmeztem, amelyekben az államépítésben közreműködő rendőrök a végrehajtói és/vagy tanácsadói mandátum alapján látják el feladataikat.

A kutatás tárgyának államépítés szempontú feldolgozása mellett a fentiekén kívül az is szólt, hogy a Nyugat-Balkánon működő állam- és békeépítő missziók rendőri komponensei fontos tényezőkké váltak a posztkonfliktusos államok újjászervezésében (Halász [2005], Rada [2008]). Ezzel szemben a rendőrök általában csak periférikus szerepet töltenek be a humanitárius intervenciókban (Sulyok [2004]) vagy a civil-katonai kapcsolatok fejlesztésében (Huntington [1985]).

2. A felhasznált módszerek

A disszertáció történeti és komparatív aspektusból vizsgálta meg a 19. század végétől, illetve a 20. század elejétől jelentkező, a rendvédelmi funkciókat is megvalósító balkáni válságreakáló missziók és az EU nyugat-balkáni válságkezelő missziók jelenlegi rendőri komponensei közötti hasonlóságokat és különbözőségeket. A kutatás alapvető módszere az elméletvezérelt folyamatkövetés volt (*theory-guided process tracing*, rövidítve TGPT), amely egyre népszerűbb az összehasonlító politikatudományi kutatásokban. A TGPT olyan elemzési módszerként is ismert, amely főleg a hipotézisek empirikus kutatási eredményekkel történő tesztelésében bizonyul hasznosnak (Collier [2011]). A módszer alkalmazása szempontjából a vizsgálat tárgyai térben és időben elkülönülő esetek vagy események, de akár azonos jellegű eseménysorozatok is lehetnek. A TGPT ugyancsak optimális választás, amennyiben az elvégzett kutatás történelmi távlatokban vizsgál egy folyamatot, amely eseményeinek azonos szempontok szerinti feldolgozásával a közös motívumok és következmények szükségszerűségének bizonyítására törekszik.

A folyamatkövetés esetében három egymással kombinált részmetódus alkalmazása vált jellemzővé: a nyílt végű kérdésekkel végzett személyes mélyinterjúk módszere, a

megfigyelés és a dokumentumelemzés (Vennesson [2008]). Kutatásomban a TGPT mindhárom jellemző módszerét alkalmaztam. A korai balkáni béketámogató, válságkezelő műveletek és az EU civil missziók rendőri komponenseire vonatkozó szakirodalmi források, feldolgozások és hivatalos dokumentumok tartalmának elemzésére a kutatás első fázisában került sor. A folyamatok személyes megfigyelése a terepkutatások alkalmával, a hangfelvétellel rögzített mélyinterjú módszere az empirikus kutatási fázisban jutott szerephez. Utóbbi módszer bevonása mellett az szólt, hogy az egy gyakori és széles körben elfogadott adatszerzési megoldás a folyamatkövető és az esettanulmányokkal operáló társadalomtudományi kutatásokban (Tansey [2007]).

Az előbb említett mélyinterjúk alanyai a balkáni régió válságkezelő misszióiban szolgálatot teljesített rendőrökből és civil szakértők voltak. Kutatásom három éve alatt 59 interjúalannyal készült beszélgetés. Összesen 51 hivatásos magyar rendőr és 8 fő civil szakértő vett részt az önkéntes alapú és utólag anonimizált, nem reprezentatív, átlagosan másfél óra időtartamú adatfelvételben. A beszélgetésekre Magyarországon, Szerbiában, Albániában, Macedóniában és Koszovóban került sor. Az interjúkat egy 25 kérdést tartalmazó strukturált szempontrendszer orientálta, amelynek szakszerű összeállítását a kutatás első évében megrendezett szakértői workshop is elősegítette.

A felvételek kiértékelésekor az egyes szempontokra adott legjellemzőbb válaszok tartalmából kivonatot készítettem, amelyeket a hipotézisek tesztelésében is felhasználtam. A mélyinterjúk során a missziók rendőri komponensei szervezési és működési sajátosságainak értékelése mellett a rendőrök szubjektív álláspontjaikat is megfogalmazták. Ezzel a magyar rendőr szakértők hasznos adalékokkal szolgáltak az EU civil válságkezelő műveleti képesség aktuális lehetőségeinek és korlátainak feltérképezéséhez. A következtetések és javaslatok megfogalmazásában az EU civil válságkezelő missziós tevékenységben a Nyugat-Balkánon szerzett személyes gyakorlati tapasztalataim is segítettek.

3. Az értekezés eredményei

A nemzetközi közösség a 19. és 20. század fordulója óta vesz részt béketámogató, illetve válságkezelő műveletei révén a fegyveres konfliktusokkal sújtott nyugat-balkáni térség biztonságának helyreállításában. A diplomáciai erőfeszítések már akkor is fokozatosan egészültek ki a rendfenntartó feladatokkal megbízott nemzetközi katonai és csendőri missziókkal.

A doktori értekezésem érdemi része emiatt a három századfordulós misszió elemzésével kezdődik, nevezetesen a krétai nemzetközi katonai misszió (1897-1898) közbiztonságot helyreállító, végrehajtó szerepkörének, továbbá a macedón rendőri reformmisszió működésének (1903-1908), valamint a szintén tanácsadó felhatalmazású albániai csendőrmisszió (1913-1914) tevékenységének az összehasonlító vizsgálatával. Ezek a válságkezelő missziók ugyanis már rendelkeztek mindazokkal a közös szervezési jellemzőkkel, amelyek ma is visszaköszönnek a hasonló ambíciójú missziók esetében. Ilyen közös elem például a feladatokat meghatározó politikai mandátum, a feladatok szektorális felosztása, az érintett fogadó fél valós vagy színlelt meghívása, vagy az elkülönülő, de ugyanakkor az egymással együttműködő nemzeti kontingensek alkalmazása.

A sikeres krétai nemzetközi békemissziót a Brit Birodalom, az Orosz Birodalom, Franciaország, Olaszország és az Osztrák-Magyar Monarchia katonai és csendőrségi egységei alkották. Feladatuk a fegyveres konfliktusban állt görög-török fél szétválasztása és a közbiztonság helyreállítása volt. A magyar származású békemissziós katonák, csendőrök elsőként szálltak partra, és a sziget fővárosában a fegyveres rendfenntartás mellett humanitárius feladatokban is részt vettek. Az öt évvel későbbi macedóniai reformmisszió az Osztrák-Magyar Monarchia és az Orosz Birodalom együttműködésében jött létre a helyi oszmán birodalmi csendőrség átalakításának céljával. A részben sikeres konfliktusmegelőző misszió magyar csendőrei a megfigyelő és tanácsadó mandátum alapján az egykori macedóniai Manstir vilajet csendőri alakulatainak újjászervezésében vettek részt. Az Albánia létrejöttét követően az országban kialakult közbiztonsági krízis kezelésére az Osztrák-Magyar Monarchia és Olaszország egy csendőrmissziót kezdeményezett. A helyi csendőrség megalakítását tanácsadással segítő és kezdetben eredményes holland katonai egység végül az első világháború kitörése miatt nem fejezhette be misszióját. A nagyhatalmak e korai, balkáni békefenntartó és válságkezelő misszióit az ENSZ megalakulásáig már sehol nem követte újabb közös művelet.

Az ENSZ békefenntartó gyakorlatában egy többnemzetiségű rendőri erő kialakítására vonatkozó elképzelés már az 1940-es évek végén megjelent, de létrehozására csak 1960-ban, első alkalmazására pedig 1964-ben került sor. A világszervezet békeműveleteiben e komponens szerepe és létszáma a missziókban az 1990-es évektől látványos fejlődésnek indult. Napjainkban az ENSZ 17 országban működő misszióiban világszerte 13 500 rendőr szolgálja a békét. A rendőrök tevékenysége e missziókban a végrehajtó vagy tanácsadó felhatalmazástól függően a helyi közbiztonság fenntartására és a bűnüldözésre, illetve a civil biztonsági ágazat, de főként a rendőrség fejlesztésére terjed ki.

Miközben az EU-tagállamok az ENSZ békefenntartó misszióiban jelentős részt vállaltak, 2000-ben a jelenlegi közös biztonság- és védelempolitika égisze alatti saját katonai és civil válságkezelő erő létrehozását határozták el. A formálódó uniós civil válságkezelő modellhez a tagállamok 5 000 fős rendőri képességet ajánlottak fel, amelynek keretében Magyarország 107 fő rendvédelmi szakértőjének egyidejű telepítését vállalta. Az első civil művelet végül rendőri misszióként 2003-ban kezdhette meg működését a Nyugat-Balkánon.

A disszertáció meghatározó részét a három legújabb és legjelentősebb nyugat-balkáni EU civil válságkezelő misszió és egy uniós katonai művelet rendőri komponenseinek ismertetése teszi ki. A 2004-ben megalakult és jelenleg is működő bosznia-hercegovinai katonai művelet (*European Union Force ALTHEA* rövidítve: EUFOR ALTHEA) rendőri komponense a szervezett bűnözés elleni küzdelemben rendelkezett végrehajtó felhatalmazással (Knauer [2011]). A misszió különleges nemzetközi rendőri egységében magyar szakértők is közreműködtek (Smodics [2012]).

A 2003 és 2012 között a szintén Bosznia-Hercegovinában működő, egyébként tanácsadó mandátummal felruházott civil misszió (*European Union Police Mission in Bosnia and Herzegovina*, rövidítve EUPM BiH) már úgy jött létre, mint az EU első rendőrmissziója. Az EUPM BiH rendőri tevékenységével a térségben megszilárdította a közbiztonságot és előmozdította a helyi biztonsági szektor átfogó reformját (Ashdown [2010]). A 889 fős misszió az 1995-ben aláírt daytoni szerződés alapján került telepítésre. Az EUPM BiH a legmagasabb nemzetközi rendőrszakmai követelményeknek megfelelő, országos rendőrség kialakítását támogatta tanácsadó funkciójával. A misszió többnemzetiségű rendőri komponense emellett előmozdította a határokon átnyúló szervezett bűnözés és a korrupció elleni küzdelmet.

2003 és 2004 között Macedóniában működött az EU Rendőri Misszió (*European Union Police Mission in Macedonia*, rövidítve EUPOL PROXIMA, később EUPAT FYROM), amely misszió 150 fős nemzetközi rendőri komponense a szervezett bűnözés és a korrupció elleni fellépést tanácsadással, a helyi biztonsági szektor reformját pedig megfigyeléssel és mentori funkciókkal segítette elő (Márkus [2005]). A valaha létrehozott legnagyobb létszámú EU válságkezelő misszió, amely személyzete a 3 100 főt is elérte, 2008-ban indult el és jelenleg is zajlik, mégpedig az EU Jogállamiság Missziója Koszovóban (*EU Rule of Law Mission in Kosovo*, rövidítve EULEX) névvel. E misszió tanácsadó és végrehajtó nemzetközi rendőri komponensében az eddigi legnépesebb magyar rendvédelmi kontingens szolgált, egyszerre 53 fővel (Hajdu [2014]). A misszió rendőri ereje a szervezett bűnözés és

korruptió elleni küzdelem mellett a helyi civil biztonsági ágazat létrehozásában működik közre.

A többnemzetiségű missziós rendőri komponensek megalakításával az EU a válságkezelésen túl tágabb politikai – mondhatni geopolitikai – célokat is megpróbált előmozdítani. Ezek közül talán a legfontosabb cél és egyben az eszköz a 2003-ban a Nyugat-Balkán egymással szomszédos államai számára felkínált uniós csatlakozási perspektíva lett. E bővítéspolitikai elhatározás 2013 és 2019 között ugyan nem politikai prioritás, de a régió államainak uniós támogatása folyamatos maradt (Junker [2014]). Az első válságkezelő missziók létesítése óta a régió posztkonfliktusos országainak demokratikus átalakulásban elért eredményei, úgy tűnik, hogy igazolják a rendőri komponensek létjogosultságát és hatékonyságát az államépítésben.

A missziós rendvédelmi komponens alapfunkciói főleg a 20. század végi délszláv háborúk idején nyerték el az aktuális formát, mégpedig a három nemzetközi, illetve szupranacionális szervezet műveleteiben. Az ENSZ, az EBESZ és az EU misszióiról van szó. Az EU főként az ENSZ békefenntartó tapasztalatait hasznosítva fokozatosan saját válságkezelő módszert alakított ki, amelyben a katonai pillér helyett markánsabb szerephez jut a rendőri komponens is magába foglaló civil pillér. Erről tanúskodnak az EU által indított és korábban már említett missziók Bosznia és Hercegovina, Macedónia és Koszovó területén. E három posztkonfliktusos országban a missziós jellegű rendőrszakértői támogatással elért közbiztonsági fejlődés pedig ékesen bizonyítja a nemzetközi rendőri közreműködés létjogosultságát az államépítésben.

Az előbb említett három misszió működése során viszont több szerkezeti és működési problémára is fény derült. Egyik ilyen problematikus elemként megemlíthető a rövid távra berendezkedő, projekt-szemléletű és kizárólag egyéni pályázatokra épülő személyzetkiválasztási politika. Az ugyanis nem garantálja valamennyi EU-tagállam folyamatos részvételét a missziókban. További probléma a nagy fluktuáció. A túlságosan gyakran, akár egy éven belül is teljesen kicserélődő missziós személyzet – beleértve a rendőri komponens hivatásos állományát – rendkívül hullámzó szakmai teljesítményt eredményez. Ezzel együtt a századfordulón még hangsúlyos nemzeti rendőri kontingensek misszió belüli szerepe is leértékelődött. A válságkezelő missziók civil komponensében napjaink EU válságkezelő gyakorlatával szemben, a jövőben hangsúlyos szerephez kellene juttatni a nemzeti rendőri kontingenseket és közöttük a szakterületek felosztását. Ezzel a megoldással a kortárs uniós válságkezelő gyakorlat visszatérne a korai nyugat-balkáni missziók szervezési és igazgatási módszereihez. A rendőri komponensen belüli, nemzeti kontingensek közötti

munkamegosztás biztosítaná a válságkezelésben közreműködő uniós tagállamok folyamatos jelenlétét az adott misszióban, a rendőrök pedig a magas szakmai elvárásokért cserébe kiszámíthatóbb missziós foglalkoztatást kapnának. Ez akár a kontraktuális jogviszonyok növekedését is eredményezhetne, legalábbis a felsőbb koordinációs szinteken.

A legfontosabb beosztásokba kiválasztott hivatásos rendőrök most meghatározó átmeneti jellegű vezényléses alkalmazása helyett inkább a szerződéses foglalkoztatás lenne indokolt. Az ugyanis állandó szakmai színvonalat biztosíthat a leglényegesebb szakterületeken. Mindezt a hazai gyakorlat vonatkozásában azzal lenne szükséges kiegészíteni, hogy a missziós rendőri szolgálat általa teljesítheti ki az egyén rendőrszakmai életútját, ha a hivatásos életpályamodell integráns részévé válik. Ez egyelőre még nem megoldott probléma.

A nyugat-balkáni EU válságkezelő missziók rendőri komponense kapcsán felmerült további problematikus jelenség egyben a válságkezelő missziókra általában is érvényes dilemmát vetett fel, nevezetesen, hogy milyen kompromisszumok képzelhetők el a mandátumteljesítésben. A missziók fegyveres (azaz végrehajtó) rendőrei gyakran tapasztalták, hogy intézkedéseiket sokan a helyi érdekeket elnyomó, nagyhatalmi erőszak megnyilvánulásaiént értelmezték. Közben viszont a kizárólag „puha” tanácsadói mandátummal ellátott EU missziós rendőri komponenseket sokan a helyszínen hatástalannak és szükségtelennek bélyegezték.

A missziók e barátságtalan és a tevékenységükkel szemben kritikus környezetben emiatt gyakran menekültek a mandátumteljesítéssel kapcsolatos kisebb vagy nagyobb kompromisszumokba. A végrehajtó rendőri komponens például nem feltétlenül intézkedett minden olyan esetben, amikor arra joga és lehetősége, valamint szakmai indokai voltak. Ugyanígy a tanácsadó rendőri felhatalmazás birtokában a válságkezelés célországával az együttműködés folyamatossága is elegendő teljesítménynek számított, még ha a kitűzött célokhoz végül közel sem kerültek. Minderre a missziók teljes személyzetének fizikai biztonsága, a politikai mandátum megfelelőségének igazolása és a tartós jelenlét fenntarthatósága érdekében került sor. A misszió mandátumának implementálásában e megközelítés sokszor olyan alkut eredményezett, amely a helyi adottságok és a válságkezelő uniós tagállamok hatékony jelenléttel kapcsolatos elvárásai között próbált egyensúlyt teremteni. Ez azonban jellemzően a nemzetközi rendőri komponens tevékenységének negatív értékelését és a rendőrök szakmai önbecsülésének csökkenését eredményezte, illetve eredményezi.

E jelenségek hosszú távon a válságkezelő közreműködéshez fűződő tagállami és személyes motivációk elvesztését egyaránt eredményezhetik. E megközelítés tendenciává alakulása a válságkezeléssel jövőben érintett országoknak sem állhat érdekében, mivel ezáltal éppen a jogosan elvárt hozzáadott érték hiányzik majd a missziós válságkezelő jelenlétből. Ezért célszerű lenne elérni azt, hogy a missziós politikai mandátum előkészítése során a körülményekhez igazodó, reális válságkezelő célokat és az annak megvalósításához szükséges eszközrendszert társítsanak a mandátumhoz.

4. A következtetések összegzése

A disszertációmban a következő kutatási kérdésekre kerestem a választ: 1. Mi a rendőri komponens helye az államépítésben, különösen ami az EU által kezdeményezett akciókat illeti? 2. Az EU-válságkezelés milyen megoldásokat ültetett át a századforduló béketámogató műveleteinek példáiból a saját gyakorlatába? Ezek a módszerek hogyan jelentek meg a rendőri komponensek szervezésében? 3. A harmadik kérdés arra kereste a választ, hogy mennyiben felelt meg a magyar válságkezelő rendőri közreműködés az uniós elvárásoknak, különösen a kiválasztás, felkészítés, külszolgálati feladatellátás és szerepfelfogás vonatkozásában? Ezen kutatási kérdések alapján három hipotézist fogalmaztam meg.

Első kutatási hipotézisem: a nyugat-balkáni missziók tapasztalatai alapján úgy tűnik, az EU egyedi válságkezelő módszerében a rendőri komponens a közbiztonság megteremtése mellett az államépítő és uniós integrációt előmozdító feladatokban is nélkülözhetlenné vált. Ezért olyan EU válságkezelő műveletet, amelynek rendvédelmi területet érintő végrehajtó vagy tanácsadó mandátuma is van, célszerű rendőri komponens megalakításával elindítani.

A második hipotézisem: a századforduló válságreagáló misszióinak egyes rendvédelmi megoldásai történeti folytonosságot mutatnak az EU megoldásaival. Ez egyaránt vonatkozik a missziók mandátumára és szerkezetére, illetve működési sajátosságaira is. A jelenlegi EU-missziókban a rendőri komponensek szervezése azonban nem kellően kiforrott, azért az egész terület reformokra szorul.

A második hipotézissel részben összefügg kutatásom harmadik hipotézise. Annak lényege a következő: a magyar rendőri válságkezelő közreműködés hazai intézményi és jogszabályi környezete alapvetően megfelel a vonatkozó EU-elvárásoknak, de a

fenntarthatósága érdekében e speciális szolgálati területet célszerű lenne a jelenleginél mélyebben integrálni a hivatásos rendőri életműmodellbe.

A disszertációm négy tudományos eredménye közül elsőként említhető az, hogy kutatásommal történeti perspektívába helyeztem a korábban döntően csak az EU közös biztonság- és védelempolitikája szemszögéből vizsgált nyugat-balkáni válságkezelő missziókat és azok rendőri komponenseit. Ez a megközelítés – mint értelmezési keret – hasznos volt a kutatás történeti előzményeinek feldolgozásához és a rendvédelmi válságkezelő módszerek fejlődésének vizsgálatához. Az elméletvezérelt folyamatkövetés szintén megfelelő választásnak bizonyult a rendőri komponensek szerepének és jelentőségének feltárásában. Kutatásom eredményei igazolták, hogy a missziók rendvédelmi komponensei az elmúlt több mint egy évszázad során akár tanácsadó, akár végrehajtó mandátummal, de fontos és szükségszerű tényezői voltak a nyugat-balkáni válságok rendezésének. Közben kialakult a civil válságkezelés napjainkban ismert EU-modellje, amelyben a missziók és azok rendőri komponensei számos szervezési megoldást kölcsönöztek a századforduló akcióitól. A történeti folytonosság a válságkezelő rendőri tevékenység körülményeiben tehát jelen volt, illetve jelen van. A válságkezelő missziókban dolgozó rendőrök mindenkor és mindenhol lényegében azonos rendvédelmi problémákkal találták szembe magukat a térségben. Az elterjedt korrupció, a gyenge államszervezet, a közbiztonság hiánya vagy az etnikai feszültségek generálta fegyveres konfliktusok hatásainak enyhítése visszatérő feladatokat jelentettek a rendőrök számára. A disszertációm első és második fejezete alapján az is nyomon követhető, hogy a válságreagáló rendvédelmi erők hogyan avatkoztak be az eseményekbe és enyhítették a civil lakosságot sújtó következményeket.

A disszertációm második tudományos eredménye, hogy a nyugat-balkáni válságreagáló missziók mandátumainak összehasonlításával sikerült feltárni a rendőri komponensek szerepváltozásának eddig kevésbé ismert tendenciáit, jellegzetességeit. A rendőri tevékenységgel kapcsolatos válságkezelő célok, módszerek és politikai elvárások folyamatosan módosultak a nyugat-balkáni környezetben. A századfordulón a többnemzetiségű rendvédelmi erő lényegében még csak a közbiztonság „tűzoltás jellegű” helyreállításáért felelt Krétán. A későbbi macedóniai és albániai reformkezdeményezések mandátumaikkal már a helyi biztonsági ágazat megújítását is elvárták a missziós rendvédelmi szakértőktől. E folyamat a közelmúltbeli délszláv háborúkat, illetve konfliktusokat (1991-1995, 1998/1999) követően teljesedett ki. Akkor ugyanis az EU válságkezelő rendőri ereje az EU integrációt előkészítő regionális stabilitás megteremtésében is fontos tényezővé vált.

Az egy évszázad alatt lényegesen megváltozott missziós rendvédelmi szerepkör napjainkra felértékelte a rendőri közreműködés jelentőségét a válságkezelésben. A rendőrök egyre nagyobb létszámmal voltak, illetve vannak jelen a missziókban, sőt, az EU legújabban már kifejezetten rendőri missziókat is szervezett. A nyugat-balkáni EU-missziók tapasztalatai alapján aztán a rendőri komponens szervezési és igazgatási módszerei is átalakultak, illetve megpróbálták igazodni a megnövekedett logisztikai és rendőri szakértői létszámigényekhez. A disszertációból jól követhető, hogyan változott a balkáni nemzetközi válságkezelő gyakorlat és szerepfelfogás a rendőri komponensekkel kapcsolatban, egészen addig, amíg azok elnyerték a napjainkban ismert szerepüket és jelentőségüket.

A disszertációm harmadik tudományos eredménye, hogy az EU válságkezelő rendőri komponensek szerepét, illetve jelentőségét a rendelkezésre álló kutatási eredmények szintetizálásával sikerült az uniós csatlakozási, illetve részben geopolitikai kontextusban is megjeleníteni. A téma kutatói eddig a többnemzetiségű rendőri komponenseket általában az EU közös biztonság- és védelempolitika szempontjából vizsgálták. Ezért azzal a céllal, hogy meghaladjam ezt a megközelítést, a disszertációm harmadik fejezetében a rendőri komponensek tevékenységét befolyásoló regionális politikai és gazdasági körülmények elemzésére is kitértem. Ebben a részben az Európai Bizottság aktuális országjelentéseit és egy demokráciaindex (Bertelsmann BTI) vonatkozó adatait összegezve vizsgáltam a rendőri komponensek helyét és szerepét a régió demokratikus átalakulásának előmozdításában. A nyugat-balkáni államok a politikai és gazdasági megújulásban a missziók elindítása óta komoly előrelépéseket tettek, miközben a térségbeli országok közötti különbségek némileg csökkentek. E fejlődéshez a rendőri komponensek mandátumterületeiken főként a jogállamiság és a civil biztonsági ágazat kialakításával, illetve a korrupció elleni fellépéssel járultak hozzá. Az elért eredmények tükrében kijelenthető, hogy a rendőri komponensek a 2003-ban elfogadott Európai Biztonsági Stratégia geopolitikai céljainak megvalósításában is nélkülözhetetlen eszközzé váltak. Ugyanakkor szükséges megjegyezni, hogy a nyugat-balkáni országoknak, már döntően saját erőforrásaikra támaszkodó, további erőfeszítéseket szükséges tenniük az EU-csatlakozás érdekében, amely időigényes folyamatnak ígérkezik.

A disszertációm negyedik tudományos eredménye az, hogy a téma eddigi kutatási eredményeit kiegészítve sikerült azonosítanom a válságkezelő missziók rendőri komponense és a magyar rendőri közreműködés időszerű kihívásait. Az EU-missziók alig több mint egy évtizedes múltjuk ellenére számos szempontból már vezető szerepet töltenek be a kortárs nemzetközi béketámogató és válságkezelő mechanizmusban. Az EU rendőri komponensek azonban az első nyugat-balkáni missziók óta szervezési és igazgatási szempontból egyaránt

kiforratlanok maradtak. Ez a megállapítás a kutatás eredményeinek tükrében a magyar rendőri közreműködésre is érvényesnek tűnik. Disszertációmban az aktuális kihívások között az empirikus kutatásommal feltárt, az általam kifejtett részletességgel még nem publikált missziós jellegzetességeket ismertettem. Elsőként az uniós missziók szervezésének projekt-szemléletű megközelítése, másodikként e missziók személyzeti politikájának gyakran ellentmondásos jellege került bemutatásra. Kiderült, hogy a magyar külszolgálati rendőri közreműködés és a hazai hivatásos karrierút még összehangolásra vár. Ezt a felvetést a szakterület fejlesztése iránti elkötelezettség motiválta. Valamennyi esetben a megoldást elősegítő javaslatokat is igyekeztem megfogalmazni.

A kutatás eredményei szerintem mindhárom előzetesen megfogalmazott hipotézisem helytállóságát igazolták. Az első hipotézis vonatkozásában megállapítható volt, hogy az EU egyedi válságkezelő módszert alakított ki, amelyben a rendőri komponens a katonai válságkezeléstől eltérő intézményrendszert épített ki. Az európai civil és katonai válságkezelő erő (műveleti képesség) a gyakorlatban továbbra is hatékonyan együttműködik, de a rendőri komponensek szervezési megoldásai továbbfejlesztést igényelnek. A második hipotézisben feltételezett történeti folytonosság a századforduló válságkezelő műveleteinek rendvédelmi megoldásai és az EU civil missziók rendőri komponensei között szintén beigazolódtak. Az olyan jellemzők, mint a hivatásos rendőrök ideiglenes átengedése a missziós foglalkoztatásra (vezénylés) vagy a rendőrök nemzeti kontingensekbe szervezése már történeti hagyománynak tekinthetők. Ugyanakkor a kutatás eredményei alapján azok jelenlegi formájukban, hosszabb távon már aligha tarthatók fenn, ezért e gyakorlatok rendőri komponensen belüli újragondolása időszerű. A harmadik hipotézis ugyancsak helytállónak bizonyult. A mélyinterjúk is alátámasztották, hogy a magyar rendőri válságkezelő közreműködés jelenlegi hazai intézményi és jogszabályi feltételrendszere megfelel az EU-követelményeknek. Azonban fenntarthatósága érdekében e speciális szolgálati területet a hivatásos rendőri életpályamodellbe a jelenleginél mélyebben szükséges integrálni.

5. Hivatkozások

1. **ACKERMANN, Alice.** 1996. „The Former Yugoslav Republic of Macedonia: A Relatively Successful Case of Conflict Prevention in Europe”. *Security Dialogue* XXVII/4. Sage.409-424. DOI: 10.1177/0967010696027004005
2. **ASHDOWN, Paddy.** 2010. „*A Fortunate Life: The Autobiography of Paddy Ashdown.*”, London: Aurum Press.
3. **ÁGH Attila.** 2006. *Eastern Enlargement and the Future of the EU27: EU Foreign Policy in a Global World.* Budapest: The ‘Together for Europe’ Research Centre of the Hungarian Academy of Sciences.
4. **BEACH, Derek – PEDERSEN, Rasmus.** 2013. *Process-Tracing Methods: Foundations and Guidelines.* Michigan: University of Michigan Press.
5. **BENEDEK, Wolfgang – DAASE, Christopher – DIMITRIJEVIC, Vojin – DUYNÉ, Petrus van.** 2010. *Transnational Terrorism, Organized Crime and Peace-Building and Human Security in the Western-Balkans.* Basingstoke: Palgrave Mcmillan.
6. **BLAIR, Andrew – DZIEDZIC, Michael.** 1988. „Bosnia and the International Police Task Force”. In: Oakley, Robert – Dzedzic, Michael – Goldberg, Eliot (ed.): *Policing the New World Disorder: Peace Operations and Public Security.*253-315.
7. **BLAIR, Stephanie – GYA, Giji.** 2010. „The Two Faces of Civilian in Civilian Crisis management, an Opportunity to Bring them Together in the Lisbon Era”. *Studia Diplomatica* LXIII/1. The Brussels Journal of International Relations. Academia Press. Ghent.105-131.
8. **BLOCKMANS, Steven – WOUTERS, Jan – RUYS, Tom.** (ed.) 2008. *The European Union and Peacebuilding, Polity and Legal Aspects.* The Hague: Asser Press.
9. **BODA József.** 2010. „A katonai, rendőri és civil (nem katonai) feladatok kölcsönkapcsolata, complex értelmezése”. *Hadtudomány* XX/2. Magyar Hadtudományi Társaság konferenciája: A béketámogató műveletek (2010.04.01.) 15-26.
10. **BODA József.** 2006. „*A rendvédelmi békefenntartás kialakulása, fejlődése és szerepe a XX. században.*” PhD értekezés, kézirat. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem. Budapest.
11. **BODA József – FARKAS István.** 2010. „*A rendőri békefenntartás tapasztalatai.*” Kézirat, BM Nemzetközi oktatási Központ, Budapest.
12. **BOSSONG, Raphael.** 2013. „EU Civilian Crisis Management and Organizational Learning”. *European Security* 22/1. Routledge, DOI: 10.1080/09662839.2012.704364
13. **CAPLAN, Richard.** 2012. *Exit Strategies and State Building.* New York: Oxford University Press.
14. **CHANDLER, David** 2009. *Statebuilding and Intervention: Policies and Practices and Paradigms.* London: Routledge.
15. **CHESTERMAN, Simon.** 2007. „Ownership in Theory and in Practice, Transfer of Authority in UN Statebuilding Operations”. *Journal of Intervention and Statebuilding* 1. London: Routledge.3-26. DOI: 10.1080/17502970601075873
16. **COLLIER, David.** 2011. „Understanding Process Tracing”. *Political Science and Politics* 44/4. Washington: American Political Science Association.823-830.

17. **CZIFRA Dóra.** 2010. „Humanitárius intervenció és államépítés Koszovóban”. *International Relations Quarterly* 1/4. 1-38.
18. **CSAPLÁR-Degovics Krisztián.** 2005. „Holland tiszték az albán zsandárság élén – az osztrák-magyar levéltári források tükrében”. In: Árvai Viktor–Bodnár Erzsébet–Demeter Gábor (szerk.) *A Balkán és a keleti kérdés a nagyhatalmi politikában.* Budapest: Hungarovox Kiadó.154-167.
19. **DAS, Dilip K. – VERMA, Arvind.** 2000. „*Police Mission: Challenges and Responses.*” Lanham: Scarecrow Press.
20. **DIAMOND, Larry.** 1995. „*Promoting Democracy in the 1990s, Actors and Instruments.*” New York: Issues and Imperatives.
21. **DIKICI, Ali.** 2010. „Osmanli Makedonya: Mürsteg Reform Program”. *Karadeniz Araştırmaları* 6/24.75-108.
22. **DURCH, William.** 2010. *United Nations Police Evolution, Present Capacity and Future Tasks.* Discussion Paper 10:03. GRIPS State-Building Workshop 2010: Organizing Police Forces in Post-Conflict Peace-Support Operations, January 27-28th, 2010. GRIPS Policy Research Center.
23. **EAVIS, Paul – KEFFORD, Stuart.** 2003: „Conflict Prevention and the European Union: A Potential Yet to Be Fully Realized”. In: Paul van Tongeren – Hans van de Veen – Juliette Verhoeven (eds.) *Searching for Peace in Europe and Euroasia.* Boulder-London: Lynne Rienner Publishers.
24. **ELSIE, Robert.** 2004. „*Historical Dictionary of Kosovo.*” Oxford: The Scarecrow Press Inc.
25. **FAGAN, Adam.** 2010. „*Europe’s Balkan Dilemma. Path to Civil Society of State Building?*” IB.Tauris
26. **FALLETI, Tulia G.** 2006. „Theory-Guided Process-Tracing in Comparative Politics: Something Old, Something New”. *The American Political Science Association Newsletter* 17(1).9-14.
27. **FRIEDRICH, Jürgen.** 2005. „UNMIK in Kosovo: Struggling with Uncertainty”. In: A von Bogdandy – R. Wolfrum (eds.) *Max Plank Yearbook of United Nations Law.* Vol. 9. 225-293. DOI: 10.1163/138946305775160384
28. **FRIESENDORF, Cornelius – SCHROEDER, Ursula.** 2009. „Statebuilding and Organized Crime: Implementing the International Law Enforcement Agenda in Bosnia”. *Journal of International Relations and Development* 12/2.137-167.
29. **FUKUYAMA, Francis.** 2005. *Államépítés – Kormányzás és világtrend a 21. században.* Budapest: Századvég.
30. **GAZDAG Ferenc – TÁLAS Péter.** 2005. „A biztonság fogalmának határaitól”. *Nemzet és Biztonság* I/1. Budapest. 3-9.
31. **GLATZ Ferenc.** 2007. „Balkan Policy and the Renaissance of Balkan Studies”. In: Glatz Ferenc – Erdősi Ferenc (eds.) *The European Union, the Balkan Region and Hungary.* Budapest: Europa Institute.
32. **GLEN, Swanson W.** 1972. „The Ottoman Police”. *Journal of Contemporary History* 7/1.193-199. DOI: 10.1080/00263208008700445
33. **GLENNY, Misha.** 2012. *The Balkans: Nationalism, War and the Great Powers 1804-1999.* London: Penguin.
34. **GRABOSKY, Peter** 2009. „*Community Policing and Peacekeeping.*” Suite: CRC Press.
35. **GREVI, Giovanni – HELLI, Damien – KEOHANE, Daniel.** (eds) 2009. „*European Security and Defence Policy, the First Ten Years.*” Paris: EU Institute for Security Studies.

36. **GROSS, Eva – JUNCOS, Ana.** 2011. „*EU Conflict Prevention and Crisis Management, Roles, Institutions and Policies.*” New York: Routledge–UACES Contemporary European Studies.
37. **GUTTRY, Andrea.** 2008. „The European Union Rule of Law Mission in Kosovo: Remarks on its Legality and its Relations with the UNMIK.” Pisa: *Dritto e Politiche dell’Unione Europea.*147-169.
38. **GUZZI, Stefano – JUNG, Dietrich.** 2004. *Contemporary Security Analysis.* London: Routledge.
39. **GWALTNEY, Alton.** 2002. „Law and Order in Kosovo: A Look at Criminal Justice During the First Year of Operation Joint Guardian”. In: WENTZ, Larry (ed.) „*Lessons from Kosovo: The KFOR Experience.*” Washington D.C.: CCRP.233-269.
40. **HAJDU Sándor.** 2010. „Az EBESZ koszovói missziója” In: BODA József (ed.) „*A magyar rendvédelmi erők szerepe a nemzetközi béke és stabilitás megőrzésében*” Budapest: Nemzetközi Oktatási és Polgári Válságkezelési Központ.17-19.
41. **HALÁSZ Iván.** 2005. „A nemzetközi igazgatás a válságövezetekben – adalékok a nemzetközi igazgatás történetéhez”. *Külügyi Szemle* 4/1-2. Budapest.248-267.
42. **HEHIR, Aidan – NEIL, Robinson.** (eds.) 2007. „*State Building: Theory and Practice*”. London: Routledge
43. **HOFFMANN Tamás.** 2006. „Jugoszlávia felbomlása és a népek önrendelkezési joga, avagy a képzelőerő diadala a realitás fölött”. In: GLATZ Ferenc (ed.) „*Dayton, 10 év után*”. Budapest: MTA Jogtudományi Intézet.43-63.
44. **HOLGUND, Kristine – OBERG, Magnus.** 2011. *Understanding Peace Research, Methods and Challenges.* London: Routledge.
45. **HORVÁTH Zoltán – ÓDOR Bálint.** 2010. *Az Európai Unió szerződéses reformja, az Európai Unió Lisszabon után.* Budapest: HVG-Orac.
46. **HUROWITZ, Agnes – HUANG, Reyko.** 2008. *Civil War and the Rule of Law: Security, Development and Human Right.* Boulder: Linne Rienner.
47. **HUNTINGTON, Samuel P.** 2005. *A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása.* Budapest: Európa Könyvkiadó.
48. **IOANNIDES, Isabelle.** 2007. „Police Mission in Macedonia.” In: EMERSON, Michael – GROSS, Eva (ed.) 2007. *Evaluating the EU’s Crisis Missions in the Balkans.* Brussels: CEPS.81-125.
49. **JAMES, Alan.** 1999. „The Peacekeeping Role of the League of Nations”. *International Peacekeeping*, Vol. 6. No. 1. Routledge,154-160. DOI: 10.1080/13533319908413762
50. **JELAVICH Barbara.** 2004. „*A Balkán története I-II.*” Budapest: Osiris.
51. **JESSOP, Bob.** 2008. „The State and State-building”. In: R. A. W. Rhodes – Sarah Binder – Robert Rockman (eds.) *The Oxford Handbook of Political Institutions.* Oxford: Oxford University Press.111-131. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780199548460.003.0007
52. **JÓSZAI János.** 2003. „Az Európai Unió válságkezelő rendőri erők magyar kontingense”. *Belügyi Szemle* 2003/6. Budapest.73-91.
53. **JUDAH, Tim.** 2008. *Kosovo: What Everyone Needs to Know.* Oxford: Oxford University Press.
54. **JUHÁSZ József.** 1999. *Volt egyszer egy Jugoszlávia: a délszláv állam története.* Budapest: Aula.
55. **JUHÁSZ József – MAGYARI István – VALKI László – TÁLAS Péter.** 2000. „*Koszovó. Egy válság anatómiája.*” Budapest: Osiris.
56. **JUHÁSZ József – MÁRKUSZ László – TÁLAS Péter – VALKI László.** 2003. „*Kinek a békéje? Háború és béke a volt Jugoszláviában.*” Budapest: Zrínyi Kiadó.

57. **JUNCOS, Ana E.** 2011. „Europenization by Decree? The Case of Police Reform in Bosnia”. *Journal of Common Market Studies* 49/2.367-389. DOI: 10.1111/j.1468-5965.2010.02144.x
58. **JUNKER, Jean Claude.** 2014. „A New Start for Europe: My Agenda for Jobs, Growth, Fairness and Democratic Challenge. A Political Guidelines for the next European Commission.” Presentation to the European Parliament in Strasbourg, 15 July 2014.
59. **KALLIVRETAKIS, Leonidas.** 2011. „A Century of Revolutions: The Cretan Question between European and Near Eastern Politics”. In Paschalis Kitromilides (ed.) „*Eleftherios Venizelos: The Trials of Statesmanship.*” Edinburgh: Edinburgh University Press.11-37.
60. **KASPERSEN, Anja – SENDING, Ole Jakob.** 2005. „*The United Nations and Civilian Crisis Management.*” Oslo: NORSK.
61. **KEMENSZKY Ágnes.** 2012. *A nemzetközi területi adminisztráció balkáni modelljei: Bosznia-Hercegovina és Koszovó.* Doktori (PhD) értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem, Nemzetközi Tanulmányok Intézet, Nemzetközi Kapcsolatok Multidiszciplináris Doktori Iskola. Kézirat. Budapest.
62. **KISS Zoltán László.** 2011. *Magyarok a békefenntartásban.* Budapest: Zrínyi Kiadó.
63. **KOVÁCS József.** 2001. „*EU Gyorsreagálású Rendőri Kontingens.*” Kézirat. Budapest: BM Nemzetközi Oktatási Központ.
64. **KROEBER, Mark.** 2005. „*The UN Police Missions, Strategies and Activities for the Years Ahead.*” New York: UN DPKO Police Division.
65. **MAHONEY, James – RUESCHEMEYER, Dietrich.** (eds.) 2003. „*Comparative Historical Analysis in the Social Sciences.*” Cambridge: Cambridge University Press
66. **MAHONEY, James.** 2012. „The Logic of Process Tracing Tests in the Social Sciences”. *Social Methods and Research.* SAGE.570-597.
67. **MARTON Péter.** 2009. „Az államépítés sorrendisége és az afganisztáni bonyodalmak”. *Külügyi Szemle* 8/1. Budapest.18-40.
68. **MÁRKUS Tamás.** 2005. *Polgári válságkezelés az Európai Unióban.* Szakdolgozat. Kézirat. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Jogi Továbbképző Intézet. Budapest.
69. **MASENKÓ-MAVI Viktor.** 2006. „Konfliktusok és emberi jogok: a jogsértések olvasásának módszerei.” In.: Glatz Ferenc (szerk.) *Dayton, 10 év után.* Budapest: MTA Jogtudományi Intézet. 87-106.
70. **MUEHLMANN, Thomas.** 2008. Police Restructuring in Bosnia-Herzegovina: Problems of Internationally-led Security Sector Reform. *Journal of Intervention and Statebuilding.* 2/1. Routledge, 1-22. DOI: 10.1080/17502970701810856
71. **MYLONAS, Harris.** 2013. *The Politics of Nation Building.* New York: Cambridge University Press.
72. **NEWMAN, Edward.** 2004. „UN Democracy Promotion, Comparative Advantages and Constraints”. In: Edward Newman – Roland Rich (eds.) *The UN Role in Promoting Democracy: Between Ideals and Reality.* New York: United Nations University Press.188-208.
73. **NOWAK, Agnieszka** (ed.) 2006. „*Civilian Crisis Management: the EU Way.*” Paris: Chailiot Papers No. 90.
74. **OSLAND, Kari.** 2004. „The EU Police Mission in Bosnia and Herzegovina”. *International Peacekeeping* 11/3. Taylor and Francis.544-560. DOI: 10.1080/1353331042000249091
75. **ÖZBEG, Nadir.** 2008. „Policing the Countryside: Gendarmes of the Late 19th Century Ottoman Empire (1876-1908)”. *International Journal of Middle East Studies* 40/1. Cambridge.47-67. DOI: 10.1017/S0020743807080087

76. **PADURARIU, Amelia.** 2014. „The Implementation of Police Reform in Bosnia and Herzegovina: Analysing UN and EU Efforts”. *Stability: International Journal of Security & Development* 3(1): 4.1-18. DOI: <http://dx.doi.org/10.5334/sta.db>
77. **PIERSON, Paul.** 2000. „Increasing Returns, Path Dependence, and the Study of Politics”. *The American Political Science Review* 94.251-67. DOI: 10.2307/2586011
78. **RADA Péter.** 2008. „Az államépítés komplex tevékenysége”. In: Friedmann Viktor (ed.) *Globális felelősség: Magyarország részvétele a nemzetközi államépítési tevékenységben.* Budapest: Corvinus Külügyi és Kulturális Egyesület.16-25.
79. **RECCHIA, Stefano.** 2007. Beyond International Trusteeship: EU Peacebuilding in Bosnia and Herzegovina. *EUISS Occasional Paper* 66/2007.
80. **REHRL, Jochen – WEISSERTH, Hans.** (ed.) 2010. „*Handbook on CSDP.*” Vienna: AFPS.
81. **REKTOR Béla.** 1980. „*A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története.*” Cleveland, Ohio: Árpád Könyvkiadó Vállalat.
82. **REMEK Éva.** 2007. „Az Európai Unió civil válságkezelési képessége”. *Európai Tükör,* 2007:6. szám, 87-98.
83. **REMINGTON, Robin.** 1999. „Former Yugoslav space: The ‘Eastern Question’ and European Security”. *European Security* 8/1. London: Routledge.43-63.
84. DOI: 10.1080/09662839908407396
85. **SCHMIDL, Erwin A.** 2007. „The International Operation in Albania 1913-14.” *International Peacekeeping,* Routledge.6/3.1-10.
86. DOI:10.1080/13533319908413782.
87. **SCHROEDER, Ursula.** 2007. „Between Conflict and Cooperation: International Police Reform Efforts in South Eastern Europe”. In: David Law (ed.) *International Organizations and their Role in Security Sector Reform.* Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF).197-219.
88. **SMODICS György.** 2003. „A nemzetközi rendőri erők hozzájárulása a Magyar Kontingens biztonságának szavatolásához”. *Felderítő Szemle,* 2/2. pp. 116-120.
89. **SOÓS Károly.** 1997. *A Magyar rendvédelmi erők szerepe, részvétele a nemzetközi békefenntartásban.* Budapest, Kézirat
90. **SPERNBAUER, Martina.** 2010. „*EULEX Kosovo - Mandate, Structure and Implementation: Essential Clarification for an Unprecedented EU Mission*” 2010:5. The Hague: CLEER Working Papers.
91. **SZILÁGYI Imre.** 2009. „A koszovói EULEX-Misszió.” *Magyar Külügyi Intézet-Tanulmányok,* T-2009/5. Budapest: Magyar Külügyi Intézet.3-20.
92. **SULYOK Gábor.** 2004. *A humanitárius intervenció elmélete és gyakorlata.* Budapest: Gondolat Kiadó.
93. **TANSEY, Oisín.** 2007. „Process Tracing and Elite Interviewing: A Case for Non-probability Sampling”. *PS: Political Science and Politics* 40/4. Washington, D.C: American Political Science Association.765-771. DOI: 10.1017/S1049096507071211
94. **TARDY, Thierry.** 2011. „A Critique of Robust Peacekeeping in Contemporary Peace Operations”. *International Peacekeeping* 18/2.144-159. DOI: 10.1080/13533312.2011.546089
95. **TÁLAS Péter.** 2001. „A délszláv válság perspektívái: illúziók és realitások”. *Társadalom és Biztonságpolitikai Kérdések,* Magyar Honvédség, 2001/1. Budapest.55-74.
96. **TISOVSZKY János.** 1997. *Az ENSZ és a békefenntartás.* Budapest: Magyar ENSZ Társaság.
97. **TÓTH István.** 2006. „*Üres sírok. Magyar rendőrök ENSZ misszióban.*” Budapest: BM Duna Palota és Kiadó.

98. **TÓTHI Gábor.** 2011. *A Magyar Köztársaság polgári válságkezelési képességeinek sajátosságai és továbbfejlesztésének lehetőségei.* Doktori (PhD) értekezés. Kézirat. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Kossuth Lajos Hadtudományi Kar, Hadtudományi Doktori Iskola. Budapest.
99. **URI László.** 2011. „Műveleti szintű tanácsadás és megfigyelés sajátosságai, rendőri missziókban”. *Belügyi Szemle* 58/12. Budapest.100-120.
100. **VASS László.** 2010. „A politika és a közigazgatás viszonya”. *Politikatudományi Szemle* 19/3. Budapest.65-80.
101. **VENNESON, Pascal.** 2008. „Case studies and process tracing: theories and practices”. In: Donatella della Porta – Michael Keating (eds.) *Approaches and Methodologies in the Social Sciences.* Cambridge: Cambridge University Press.223-239.
102. **WALLENSTEEN, Peter.** 2011. *Peace Research: Theory and Practice.* New York: Routledge.
103. **WYN, Rees.** 2008. „Inside out: the External Face of the EU Internal Security Policy”. *Journal of European Integration* 30/1.97-111. DOI:10.1080/07036330801959515
104. **YOSMAOGLU, Ipek K.** 2006. „Counting Bodies, Shaping Souls: The '1903 Census' and National Identity in Ottoman Macedonia. *International Journal of Middle East Studies* 38/1. Cambridge.55-77. DOI:10.1017/S0020743806412253

6. A témakörrel kapcsolatos saját és társszerzős publikációk jegyzéke

Idegen nyelvű publikációk

Urszán József [2009]: The Future of the Intelligence Analysis at the Hungarian Police. In: *Magyar Rendészet.* 9. 10-17

Urszán József [2007]: The Hungarian National Central Office. In: *Magyar Rendészet.* 1-2. 89-97

Magyar nyelvű publikációk

Urszán József (szerk.) [2011]: Az elemző-értékelő munka elméleti és gyakorlati kérdései. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest ISBN 978-615-5057-17-5

Urszán József - Bálint László [2013]: A Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ. In: *Nemzetbiztonsági alapismeretek.* Szerk: Kobilka István. Nemzeti Közszerzői és Tankönyv Kiadó Zrt, Budapest, 305-318. ISBN 978-615-5344-32-9

Urszán József [2014]: Az etnikai indíttatású bűncselekmények elleni nemzetközi fellépés Koszovóban. In: *Kisebbségkutatás.*1. 90-122. HU ISSN 1215-2684

Urszán József [2013a]: A nemzetközi polgári válságkezelés rendőri komponense és Magyarország új nemzeti biztonsági stratégiája. In: *Külügyi Szemle.* 4. 25-45.

Urszán József [2013b]: A szervezett bűnözés fenyegetettség értékelésének jelentősége az Európai Unióban. In: *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*. 1. 431-437.

Urszán József [2011a]: A súlyos és szervezett bűnözés elleni fellépés feladatai az Európai Unióban. In: *Nemzet és Biztonság*. 2. 59-71.

Urszán József [2011b]: A súlyos és szervezett bűnözés elleni fellépés a lisszaboni szerződés és a spanyol-belga-magyar EU elnökség programja alapján. In: *Belügyi Szemle*. 5. 31-48.

Urszán József [2011c]: A Harmony Projekt: Európa stratégiai válasza a szervezett bűnözés kihívásaira. In: *Nemzet és Biztonság*. 6. 64-70.

Urszán József [2008]: A bűnelemzés jövője a magyar rendőrségnél. In: *Rendészeti Szemle*. 10. 15-28.

Urszán József - Kenedli Tamás. [2007]: A bűnelemzés szerepe a nemzeti biztonsági stratégiában, a külső biztonságpolitikára vonatkozó stratégiai megközelítés jelentősége. In: *Rendészeti Szemle*. 5. 66-82.